

fia z XIX w. (K. Modlibowskiego oraz M. i E. Chłapowskich); zabytkiem S. jest także dwór z 1. poł. XIX w.

SGKP XI 88; KZSP V z. 19, 19-20; SzmKal (1995) 208, (1998) 75-76; P. Anders, A. Gulczyński, J. Jackowski, *Powiat pleszewski*, Pz 1999, 93-94; *Wielkopolska. Słownik krajoznawczy*, Wwa 1992, Pz 2002², 334.

Wiesław Maciuszczak

SOŚNICOWICE, niem. **Kieferstädtel**, miasto w dek. Gliwice-Łabędy w diec. gliwickiej.

Przypuszczalnie zostały zał. przez księcia Władysława Opolczyka w XIII w. (wzmiankowane ok. 1305); w XIV w. jako tzw. państwo sośnicowickie były własnością książąt opolskich; 1555-1648 należały do Trachów, a 1835-1945 książąt raciborskich; kilkakrotnie traciły prawa miejskie, uzyskane w 1. poł. XVI w.; ostatecznie odzyskały je 1996; od końca XIII w. były pod zwierzchnictwem Czech, od 1526 – Habsburgów, od 1742 – Prus, a od 1945 są w Polsce.

Pierwsza wzmianka o kościele pod wezwaniem św. Jakuba w S. pochodzi z 1447; wg akt wizytacyjnych w XVII w. należał on do archiprezbiteratu Gliwice; pierwotny późnogot. kościół był niszczonej przez pożary 1627 i 1780, odbudowany 1786-95 wg projektu K. Hainzego, remontowany 1958 i 1965; jest budowlą orientowaną, 1-nawową, z węższym, zamkniętym 3-bocznie prezbiterium, od którego od strony pn. przylega zakrystia z emporą, a od pd. kaplica; wnętrze przekryte sklepieniem żaglastym na gurtach, wspartych na opilastrowanych filarach przyściennych; od zach. na osi budynku znajduje się wieża, od pd. zachodu – kaplica Ogrójca, a na zewnątrz (przy nawie i prezbiterium) – got. szkarpy; nad prezbiterium umieszczono sygnaturkę; we wnętrzu zachowało się wyposażenie z 2. poł. XVIII w., m.in. ołtarz gł., ambona, będąca nadbudową chrzcielnicy antyambona (wykonana przez J.J. Schuberta) oraz rzeźba MB z Dzieciątkiem z ozdobną podstawą i baldachimem.

Do zabytków S. należy pałac wzniesiony 1755 dla K.J. von Hoditza wg projektu A. Stephana i A. Wagnera, nast. przebudowany w 1. poł. XIX w. dla książąt Hohenlołów; zniszczony przez pożar 1945, odbudowany 1958-68 i adaptowany na Dom Pomocy Społ.; jest budowlą późnobarok., 2-kondygnacyjną, na planie podkowy; w skrzydle wsch. znajduje się kaplica z apsydąlną wnęką od wsch.; w górnych partiach ścian zachowały się fragmenty bogato profilowanego gzymsu.

H. Neuling, *Schlesiens Kirchorte und ihre kirchlichen Stiftungen bis zum Ausgange des Mittelalters*, Br 1884, 1902², 126; SGKP XI 89; *Gliwice i okolica*, Wwa 1964, 131; KZSP VI z. 5, 80-86; W. Urban, *Z dziejów duszpasterstwa katolickiego w archidiecezji opolskiej i głogowskiej w czasach nowożytnych*, Wwa 1975, 160-61, 143-144; L. Szaraniec, *Górny Śląsk*, Wwa 1997, 373-374; SzmGli (2003) 82, (2010) 90; *Zabytki sztuki w Polsce. Śląsk*, Wwa 2006, 791-792; J. Pilch, *Leksykon zabytków architektury Górnego Śląska*, Wwa 2008, 379-380.

Maria Matysiewicz

SOTER św., ur. prawdopodobnie na pocz. II w. w Fundi (obecnie Fondi), zm. 175 w Rzymie, papież od 166. Wg → *Liber pontificalis* był synem Konkordiusza; został wymieniony przez → Ireneusza z Lyonu w katalogu pap. (*Adversus haereses* III 3,3); miał odznaczać się duchem miłości wobec potrzebujących, zwł. prześladowanych wiernych, dla których organizował pomoc (Euzebiusz z Cezarei HE IV 23); zakończył spór o świętowanie Wielkanocy, ustalając jej datę na niedzielę po 14 *nisan*; wg starszych martyrologów poniósł męczeństwo podczas prześladowań za ces. → Marka Aureliusza; pochowany został w → Kaliksta katakumbie; wspomnienie liturg. 22 IV. W ikonografii przedstawiany jest jako starszy mężczyzna z brodą (portret z VI w., Bazylika św. Pawła za Murami, Rzym), niekiedy również z tiarą i w paliuszu.

E. Amann, *DThC XIV 2422-2423* (bibliogr.); P. Nautin, *Lettres et écritains chrétiens des IIe et IIIe siècles*, P 1961, 26-31; E.G. Weltin, *NCE XIII* (1967) 444; A.A. Strnad, *LClk VIII 386*; Kelly 23-24; *Martyrologium Romanum*, CV 2001, 235; *KlS V 285*.

Stanisław Koczwaro

SOTERIOLOGIA (gr. *soter* zbawca, *soteria* zbawienie *logos* słowo), nauka o → zbawieniu i → odkupieniu człowieka

dokonywanym przez Jezusa Chrystusa z woli Boga Ojca i w mocy Ducha Świętego (→ pneumatocentryzm); stanowi część teologii chrześc., zwł. szczegółowy dział (lub kontynuację) → chrystologii, a w katolicyzmie odrębny traktat → dogmatyki, wiąże się także z → charytologią; w teologii prawosł. jest szczeg. związana z → eklezjologią (II) i → mistyką (III B), a w teologii protest. z nauką o → usprawiedliwieniu i pojednaniu oraz → pneumatologią (III).

I. W KATOLICYZMIE – s. podkreśla, że zbawcze dzieło Boga w Jezusie Chrystusie widziane z perspektywy historiozbawczej stanowi ostateczne spełnienie Boskich planów (→ ekonomia zbawienia) wobec człowieka i świata, realizowanych w całym dziejach ludzkich, zwł. → narodu wybranego; centralne miejsce Chrystusa w → historii zbawienia sprawia, że całość badań teol. przeniknięta jest myślą soteriologiczną i ostatecznie ku niej się kieruje (→ soteriologizm); w bezpośredniej relacji z s. pozostaje → chrystologia, w której docieka się tajemnicy osoby Jezusa Chrystusa jako podmiotu działań zbawczych; część teologów, stojąc na stanowisku radykalnej jedności osoby i działania → Zbawiciela, nie wyodrębnia z chrystologii traktatu soteriologicznego i opowiada się za uprawianiem chrystologii integralnej, w której przenikają się treści chrystol. i soteriologiczne (Cz.S. Bartnik, A. Nossol, H. Kessler, W. Kasper); s. pozostaje także w bliskim związku z → charytologią zajmującą się oddziaływaniem zbawienia dokonanego w Jezusie Chrystusie (tzw. odkupienie obiektywne) na indywidualnego człowieka i uwarunkowaniami przyjęcia przez niego łaski Chrystusowej (tzw. odkupienie subiektywne; → łaska III 2); w s. można wskazać nurty: inkarnacyjny, stawiający w centrum wydarzeń zbawczych → wcielenie prowadzące do → przeobstwienia człowieka (teologia wsch.), staurologiczny, skupiający się na Krzyżu Chrystusa, ponieważ przez niego dokonano się odkupienie świata (teologia zach.), oraz komplementarny, podkreślający, że całe życie Jezusa Chrystusa, wszystkie Jego słowa i czyny należy interpretować w wymiarze soterycznym.

A. PODSTAWY BIBLIJNE – W nowotest. Chrystusowe → odkupienie rozumie się jako zbawcze → wydarzenie, dokonane zgodnie z *Pismem Świętym* (1 Kor 15,3-4); jego poprawna interpretacja uwarunkowana jest starotest. perspektywą historiozbawczą, u której podstaw leży ściśle powiązanie Boskiego aktu stworzenia z dziełem zbawienia, oznaczającym spełnienie się stwórczego zamysłu Boga w dojściu całego → stworzenia, a zwł. człowieka, do jedności ze → Stwórcą; konkretyzacja tej idei zbawienia ewoluowała na przestrzeni dziejów → Izraela; początkowo wydarzenie zbawienia ograniczono do wymiaru ziemskiego, np. Jahwe wyzwolił naród z niewoli (Pwt 24,18) lub ratował z zagrożeń wojennych (Sdz 3,9; 5,2-31; 1 Sm 11), a pojedynczych Izraelitów uwalniał od chorób, prześladowań i niesłusznych oskarżeń (Ps 17; 18; 30); z czasem nadzieja zbawienia stała się bardziej uniwersalna, gdyż zaczęła dotyczyć duchowego i cielesnego wymiaru ludzkiej egzystencji; obejmowała nie tylko Izraela, ale wszystkie ludy ziemi; zbawienie miało być zniweczeniem wszelkich nieszczęść człowieka, a ostatecznie także śmierci (Iz 25,8); rozwój s. starotest. odnosi się także do dawcy zbawienia; pierwotnie dla Izraela Zbawicielem był sam Jahwe; z czasem skryształizowała się idea → pośrednika w Boskim dziele zbawienia (król, prorok, kapłan, sługa Jahwe, Syn Człowieczy); oczekiwanie na zbawienie, mające się dokonać przez Bożego pośrednika, spełniło się w Jezusie Chrystusie, który ustanowił w tym świecie → Królestwo Boże; namaszczonej przez Ducha Świętego (Łk 4,18-21), uznawał siebie za proroka odrzuconego przez naród wybrany (Mk 6,3-5; Łk 4,24-29); sformułowaną przez Niego deklarację, że jest → Synem Człowieczym, który „nie przyszedł, aby Mu służyć, lecz żeby służyć i dać swoje życie na okup za wielu” (Mk 10,45), można odnieść do prorocstwa Daniela i pieśni Izajasza o → Słudze Jahwe; egzystencja soteryjnego pośred-